

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Prof. mr. dr. Sven Brinkhoff
Mr. drs. Marije Jeltens
Mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Mr. dr. Chana Grijsen
Bewerker: mr. Mirthe Docter
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam
- **Foto omslag** Splinter Photography, Job Jonathan Schlingemann

© 2023 JurisDidact, Gorssel
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 194,50 (excl. btw). Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 4

Pretoets – 7

Blok A

De onderzoeksfase

A1 Introductie: de ZSM-werkwijze in het kort – 11

A2 De aangehouden en ontboden verdachte – 15

A3 Rondom de keuze voor consultatie- en verhoorbijstand – 19

Blok B

De beslissingsfase

B1 Het delen van informatie tussen de ketenpartners – 27

B2 Mogelijke (afdoenings)beslissingen – 31

B3 De rol van de advocaat – 36

Afkortingenlijst – 40

Literatuur en noten – 41

Antwoorden pretoets en casuïstiek – 43

Toetsvragen – 46

Inleiding

Zo Snel, Slim, Selectief, Simpel, Samen en Samenlevingsgericht Mogelijk; dat is hoe het Openbaar Ministerie (OM) veelvoorkomende criminaliteit wil afdoen. Binnen ZSM werkt het OM nauw samen met ketenpartners als de Politie, de Reclassering en Slachtofferhulp. Door informatie vanuit verschillende hoeken te verzamelen, is het in een vroeg stadium mogelijk om een strafzaak betekenisvol af te doen. Dat is althans de doelstelling van de ZSM-werkwijze. Steeds meer zaken worden ‘ZSM’ afgedaan.

Ook de advocatuur heeft inmiddels een rol binnen het ZSM-proces. Zo is er in een aantal regio's het neezeggerspiket geïntroduceerd en hebben enkele regio's een zogenoemd OM-strafbeschikking-piket. Wat is uw rol binnen de ZSM-afdoening?

Deze en andere vragen waar u als advocaat tegenaan kunt lopen, wanneer u met de ZSM-werkwijze wordt geconfronteerd, kunt u na bestudering van dit cursusprogramma voor uiteenlopende situaties beantwoorden. Met kennis over de ZSM-werkwijze, welke fases daarin vallen te onderscheiden, maar ook de bezwaren tegen die werkwijze en de potentiële valkuilen, legt u de basis waarmee u uw cliënt optimaal van rechtsbijstand kunt voorzien. Niet alleen in de piketfase, maar ook daarna. Wanneer de afdoeningsbeslissing van het OM, ondanks uw inspanningen, niet naar tevredenheid is van u en uw cliënt, zijn er vaak nog mogelijkheden om tot een ander resultaat te komen. Het traject dat na ZSM kan worden doorlopen om tot een andere afdoeningswijze te komen, komt eveneens aan bod.

■ Opzet cursus

In deze cursus staat de rol van de advocaat bij de ZSM-werkwijze centraal. Binnen die werkwijze kunnen globaal twee verschillende fasen worden onderscheiden, waarin de rol van de advocaat ook telkens anders is. De cursus volgt die twee fasen in het proces en is in de volgende blokken opgedeeld:

Blok A

Blok B

De onderzoeksfase

De beslissingsfase

■ Doelstellingen cursus

Na het doorlopen van deze juridische nascholing:

- bent u bekend met het wettelijk kader waarbinnen de ZSM-werkwijze fungeert (de wettelijke termijnen, mogelijkheden tot rechtsbijstand en de verschillende afdoeningsbeslissingen);
- hebt u inzicht in de praktische gang van zaken bij ZSM;
- weet u wat de mogelijkheden voor u als advocaat zijn om de stem van uw cliënt te laten weerklinken en waar de mogelijkheden liggen om invloed op de uitkomst van het proces uit te oefenen.

- *Opmerking* Deze juridische nascholing is in twee gedeelten, Blok A en Blok B, door te werken. U zult voor de blokken A en B elk circa 1,5 uur nodig hebben. Mogelijk beklijft de stof beter als u het programma in twee gedeelten doorwerkt.
- *Criteria toets* U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.
- *Over de docent* Mr. dr. Chana Grijsen is haar carrière gestart in de wetenschap. Van 2008 tot en met 2012 verrichtte zij bij het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtwetenschappen en Criminologie (Universiteit Utrecht) een onderzoek in de politiepraktijk naar de behandeling en afhandeling van discriminatiezaken. In 2013 is zij op dit onderwerp gepromoveerd. In datzelfde jaar is zij als strafrechtadvocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten aan de slag gegaan. Tijdens haar werkzaamheden als strafrechtadvocaat is Chana vaak met ‘ZSM’ in aanraking geweest. Sinds 2022 werkt Chana bij de Landelijke Eenheid van de Politie.
- *Over de bewerker* Mr. Mirthe Anouk Docter is haar carrière gestart bij de strafsector van het Gerechtshof Amsterdam. Mirthe is zelfstandig gevestigd strafrechtadvocaat bij Advocatenkantoor Docter. Zij blogt met regelmaat over strafrechtelijke onderwerpen en schrijft (wetenschappelijke) artikelen voor diverse uitgevers. In haar vrije tijd is zij actief als vrijwilliger voor het Nederlands Juristencomité voor de Mensenrechten (NJCM) en voor de strategisch procederen-tak van het NJCM (PILP NJCM).

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennis is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de onderstaande pretoets maken. De resultaten van de pretoets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Uw cliënt is aangehouden voor mishandeling en de zaak wordt door de ZSM-unit behandeld. Binnen welke termijn wordt er in principe een beslissing genomen over de afdoening?
 - A 6 uur.
 - B 9 uur.
 - C 3 dagen en 15 uur.
 - D 3 dagen en 18 uur.

- 2 Een vaste meerderjarige cliënt belt naar kantoor en vertelt dat hij een brief heeft gekregen waarin hij wordt uitgenodigd om volgende week vrijdag als verdachte te worden gehoord over een bedreiging. Hij zou het liefst zien dat u met hem meegaat en het verhoor bijwoont. U zegt:
 - A Dat is niet mogelijk. U mag pas het verhoor bijwonen als een verdachte wordt aangehouden.
 - B Dat is niet mogelijk. Als het goed is staat dat ook in de ontbiedingsbrief.
 - C Dat is mogelijk. Ook bij een ontboden verdachte tekent de politie gewoon een piketformulier af.
 - D Dat is mogelijk. De kosten voor bijstand tijdens het verhoor komen alleen wel voor rekening van de cliënt.

- 3 U staat in de piketfase een cliënt bij die op verdenking van een straatroof is aangehouden. U krijgt graag meer informatie over de stand van zaken van het opsporingsonderzoek en wilt proberen te voorkomen dat uw cliënt wordt voorgeleid. Met wie zoekt u contact?
 - A Met de (reguliere) piketofficier van justitie die weekdienst heeft.
 - B Met de arrestantenverzorgers.
 - C Met de rechercheurs die het verhoor hebben afgenomen.
 - D Met de ZSM-officier van justitie.

- 4 Met welke ketenpartners werkt het Openbaar Ministerie samen bij ZSM?
 - A Politie, Brandweer, Reclassering en Slachtofferhulp Nederland.
 - B Politie, Reclassering, Slachtofferhulp Nederland en Raad voor de Kinderbescherming.
 - C Het Veiligheidshuis, Reclassering, Slachtofferhulp Nederland en Raad voor de Kinderbescherming.
 - D Politie, Reclassering, Samen Veilig en Raad voor de Kinderbescherming.

- 5 Uw cliënte die u in de piketfase bijstaat is voor winkeldiefstal aangehouden. Zij vertelt u dat zij ernstige financiële problemen heeft en in de schuldsanering zit. Wat doet u met die informatie?
- A Niets. Die informatie is pas relevant als de zaak straks ter zitting van de politierechter wordt behandeld.
 - B Niets. U gaat ervan uit dat het Openbaar Ministerie ook over die informatie beschikt.
 - C U deelt die informatie met ZSM. Een geldboete is in het geval van uw cliënt geen passende afdoening.
 - D U deelt die informatie alvast met de rechtbank. Als de officier dan de zaak besluit aan te brengen bij de politierechter beschikt hij alvast over deze informatie.
- 6 Uw cliënt wordt verdacht van een vernieling van de auto van zijn ex-partner, maar houdt bij hoog en bij laag vol dat hij dat niet heeft gedaan. Op uw advies heeft hij het eerste verhoor gezwegen. Na afloop daarvan geeft hij aan dat hij op het moment dat de vernieling zou zijn gepleegd bij zijn moeder was en dus een alibi heeft. Wat adviseert u uw cliënt?
- A Zich op zijn zwijgrecht te blijven beroepen. Alles wat hij zegt kan tegen hem gebruikt worden.
 - B Zich op zijn zwijgrecht te blijven beroepen. Eerst maar eens de dossierstukken krijgen en dan kan hij altijd nog met een alibi komen.
 - C U stelt voor direct ZSM te bellen om het telefoonnummer van de moeder van cliënt door te geven en te verzoeken haar zo snel mogelijk te bellen.
 - D U wijst uw cliënt op de risico's van het horen van zijn moeder als getuige. Volhardt uw cliënt in het verzoek, dan belt u ZSM met het verzoek moeder te horen.
- 7 U bezoekt op het politiebureau een cliënt in de piketfase die op verdenking van een mishandeling is aangehouden. Uw cliënt geeft aan dat hij per se de dossierstukken wil inzien voordat hij een verklaring gaat afleggen. Hoe reageert u?
- A U legt uit dat die mogelijkheid formeel aanwezig is na het eerste verhoor, maar dat er in de praktijk nauwelijks tot het verstrekken van stukken wordt overgegaan.
 - B U zegt dat dit zeker moet lukken als u met ZSM belt.
 - C U zegt dat daartoe geen mogelijkheid bestaat. De dossierstukken worden pas vanaf een eventuele voorgeleiding aan de rechter-commissaris verstrekt.
 - D U legt uit dat de wet geen mogelijkheid kent om in zo'n vroeg stadium al stukken te krijgen.

- 8 Uw cliënt heeft voor een winkeldiefstal een strafbeschikking in de vorm van een geldboete van € 500 gekregen en is het daar absoluut niet mee eens. Valt daar nog iets tegen te doen?
- A Nee, dan had uw cliënt zijn bezwaren eerder richting de officier van justitie die de strafbeschikking uitvaardigde kenbaar moeten maken.
 - B Nee, de geldboete moet altijd ter plekke worden afgerekend en daarna is er niets meer aan te doen.
 - C Ja, er kan binnen 14 dagen verzet tegen de strafbeschikking worden ingesteld zolang er nog niet is betaald.
 - D Ja, door niet te betalen stemt de verdachte niet in met de strafbeschikking en de geldboete.
- 9 U staat een cliënt bij die wordt verdacht van een bedreiging. U heeft hem van consultatiebijstand voorzien en heeft het verhoor bijgewoond. Uw cliënt ontkent en uit het verhoor blijkt dat er niet meer is dan een aangifte. Wat doet u?
- A U belt na het verhoor met de ZSM-officier en justitie en stelt voor de zaak te seponeren wegens een gebrek aan wettig en overtuigend bewijs.
 - B U belt met de ZSM-officier van justitie om aan te geven dat u graag wilt dat een dagvaarding wordt uitgebracht. Een strafbeschikking gaat uw cliënt niet accepteren omdat hij zich onschuldig acht.
 - C U doet niets. U heeft het dossier nog niet gezien en er kan meer bewijs zijn, dat niet tijdens het verhoor naar voren is gebracht.
 - D U doet niets. De officier van justitie is een magistraat en u heeft er vertrouwen in dat die ook zonder u tot de juiste conclusie komt.
- 10 Uw cliënt is aangehouden op verdenking van belediging van zijn buurman. Uw cliënt geeft toe niet helemaal netjes te zijn geweest maar geeft aan dat dit is geweest in reactie op hinderlijk gedrag van de buurman. Het belangrijkste voor uw cliënt is dat hij weer op goede voet met de buurman komt en hij vraagt of u daar mogelijkheden voor ziet. Wat doet u?
- A U zegt dat zijn grootste zorg is dat hij verdachte is in een strafzaak en adviseert, gelet op de rol van de buurman in het geheel, de cliënt ook aangifte tegen de buurman te doen.
 - B U zegt dat u alleen juridisch advies kunt geven in zijn strafzaak en dat het verder zijn eigen zorg is hoe hij het contact met de buurman kan herstellen.
 - C U zegt dat een goed gesprek altijd wonderen doet en zegt dat u bereid bent cliënt en zijn buurman op uw kantoor of elders te ontvangen om dat gesprek te begeleiden.
 - D U wijst uw cliënt op de mogelijkheid van de officier van justitie om een mediationtraject te starten en stelt de officier van justitie op de hoogte van de wens van uw cliënt.

Introductie: de ZSM-werkwijze in het kort

Begin 2011 introduceerde het Openbaar Ministerie een toen revolutionaire nieuwe werkwijze: ZSM. De betekenis van die afkorting is in de loop der jaren variabel gebleken. De afkorting stond sinds de start voor de wens om relatief kleine en eenvoudige zaken zo selectief, snel, simpel, slim en samen mogelijk af te doen, waaraan later de woorden samenlevingsgericht en slachtoffergericht zijn toegevoegd.¹ Tegenwoordig wordt aan ZSM vaak de betekenis ‘Zorgvuldig, Snel en op Maat’ gegeven.² Na diverse pilotfasen in 2011 en 2012 werd de werkwijze in het jaar 2013 een landelijk uniforme praktijk. Uit de jaarcijfers van het Openbaar Ministerie volgt dat in 2021 122.500 zaken via ZSM zijn afgedaan.³

Het doel dat met deze manier van werken door politie en OM wordt nagestreefd is het daadkrachtig, snel, passend en efficiënt afdoen van *veelvoorkomende criminaliteit*. Uitgangspunt is dat in iedere zaak maatwerk wordt geleverd en dat op korte termijn tot een afdoening wordt gekomen die recht doet aan de belangen van de verdachte, het slachtoffer en de maatschappij. Beleidsmakers en het Openbaar Ministerie hebben zich vanaf de introductie van de vernieuwde werkwijze een groot voorstander getoond. In de jaren voor de introductie van ZSM waren er steeds meer zaken op de plank komen te liggen, waren er voor kleine zaken lange doorlooptijden en was er een laag oplossingspercentage. ZSM werd gezien als het antwoord op een dreigende crisis in de opsporing en afdoening van veelvoorkomende criminaliteit.

Bij ZSM werken alle ketenpartners samen aan dezelfde zaak, tegelijkertijd en in één ruimte. Dat levert in ieder geval veel tijdswinst op, en zou daarnaast ook de kwaliteit van de beslissingen in het strafproces ten goede moeten komen. De invloed van de officier van justitie is ook veel groter omdat deze nu aan het begin van het proces al een rol speelt. Beslissingen worden veel eerder en na overleg met ketenpartners genomen. Het streven is om in eenvoudige strafzaken binnen de wettelijke termijn voor het ophouden voor onderzoek een (afdoenings)beslissing te nemen, of in ieder geval binnen de termijn voor in verzekeringstelling van drie dagen. Beslissingen worden bij ZSM dus onder tijdsdruk genomen en ook buiten kantooruren en in het weekend wordt daar aan de afhandeling van zaken gewerkt.

■ **De rol van de advocaat binnen ZSM**

Bij de introductie van ZSM in 2011 was de advocatuur niet of nauwelijks voorbereid op deze nieuwe werkwijze van het OM, omdat de ontwikkeling daarvan buiten deze beroepsgroep om heeft plaatsgevonden. ZSM werd slechts gezien als een anders ingericht werkproces waarbij handelingen die eerst achtereenvolgend plaatsvonden nu gelijktijdig worden verricht en beslissingen veel meer in overleg en samen met ketenpartners worden genomen. Nu ZSM zo bezien geen fundamentele veranderingen in het strafproces teweeg zou brengen, werd betrokkenheid van de advocatuur niet noodzakelijk geacht. Bovendien zou de officier van justitie als magistraat heel goed in staat zijn om de rechten van de verdachte in het oog te houden.

De advocatuur heeft zich veelvuldig kritisch uitgelaten over de ZSM-werkwijze.⁴ Belangrijk punt van bezwaar is dat snelheid daarin een belangrijk doel vormt en die doelstelling in de weg staat aan de kwaliteit en aan de zorgvuldigheid waarmee beslissingen worden genomen. Dat er nauwelijks oog leek te zijn voor de rechten van verdachten vormde een ander heikel punt. In de begindagen van ZSM was het niet ongebruikelijk dat een verdachte zonder enige vorm van rechtsbijstand een strafbeschikking in de vorm van een geldboete aangeboden kreeg en deze direct ter plaatse moest afrekenen, waardoor geen mogelijkheid tot verzet meer bestond. Dat deze strafbeschikking een probleem kan vormen bij het verkrijgen van een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) wisten veel verdachten niet, aangezien zij niet door een advocaat waren bijgestaan. Het belang van efficiëntie leek dus boven het belang van de verdachte op rechtsbescherming te worden geplaatst.

Inmiddels zijn er vanuit de advocatuur ook positieve geluiden over ZSM te horen. In bepaalde opzichten doet de werkwijze ook wat zij belooft. Er worden veel sneller (afdoenings)beslissingen genomen en het snel krijgen van duidelijkheid is vaak ook in het belang van de verdachte. Eind 2014 en begin 2015 hebben in de regio's Rotterdam, Midden-Nederland en Oost-Nederland pilots gedraaid waarbij de advocatuur in de ZSM-werkwijze werd betrokken. De pilots verliepen naar tevredenheid van zowel politie, Openbaar Ministerie als advocatuur. In januari 2016 adviseerde de landelijke projectgroep ZSM en Rechtsbijstand om aanvullende waarborgen rondom de positie van de verdachte in het versnelde strafproces te stellen. Iedere verdachte in een ZSM-zaak zou een advocaat toegewezen moeten krijgen die wijst op het recht op rechtsbijstand. Enkel tijdens dit contactmoment heeft de verdachte dan de mogelijkheid om afstand te doen van het recht op rechtsbijstand. Deze functie werd voorheen door de hulpofficier van justitie vervuld, maar de ervaringen uit de pilots hebben geleerd dat verdachten veel minder geneigd zijn om afstand te doen van het recht op rechtsbijstand wanneer informatie daarover door een advocaat wordt verstrekt.⁵ Daarnaast zou ook bij de afdoening moeten worden voorzien in een contactmoment met een